

4 EIROPAS STRUKTURĀLIE UN INVESTĪCIJU FONDI 2021.-2027. GADA PROGRAMMĒŠANAS PERIODĀ

4.1 EIROPAS SAVIENĪBAS DAUDZGADU FINANŠU IETVARŠ 2021.-2027. GADAM

2018. gada 2. maijā Eiropas Komisija publicēja Komisijas paziņojumu par Daudz gadu finanšu shēmu 2021.-2027. gadam¹. Šis dokuments ir Eiropas Komisijas priekšlikuma projekts nākošajam Eiropas Savienības ilgtermiņa budžetam pēc 2020. gada, kad beigsies Eiropas strukturālo un investīciju fondu 2014.-2020. gada programmēšanas periods. Eiropas Savienības dalībvalstīm ir jāvienojas par Eiropas Savienības budžeta gala variantu līdz 2020. gada sākumam, attiecīgi paredzot Eiropas Savienības budžeta sadali starp dalībvalstīm.

Saskaņā ar Eiropa Komisijas publicētajiem normatīvo aktu (regulu) priekšlikumiem Latvija joprojām varēs saņemt Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESIF) atbalstu kā "mazāk attīstītais reģions". Atbilstoši Eiropas Komisijas priekšlikumam Kohēzijas politikas atbalsta samazinājums salīdzinājumā ar 2014.-2020. gada programmēšanas periodu ir 13% (584 miljoni EUR), un plānotais ESIF piešķirums ir 4,262 miljardi EUR. Turklāt piedāvātais Eiropas Savienības līdzfinansējuma samazinājums ir no 85 uz 70%, kas radīs papildu slogu projektu īstenotājiem (t.sk. Liepājas pašvaldībai). Šāda situācija ir izskaidrojama ar to, ka Eiropas Komisija cenšas samazināt grantu finansējuma īpatsvaru un palielināt finanšu instrumentu (aizdevumu, aizdevumu garantiju u.c.) īpatsvaru projektu finansēšanā.

Lemjot par Eiropas Savienības daudz gadu budžeta apstiprināšanu 2020. gada sākumā, Latvijas lielākie izaicinājumi ir:

- Panākt pēc iespējas mazāku Latvijai pieejamā Eiropas Savienības budžeta samazinājumu (it sevišķi Kohēzijas fonda finansējumu) situācijā, kad Lielbritānija, viena no ES lielākajām neto maksātājvalstīm, izstāsies no ES 2020. gadā;
- Panākt pēc iespējas mazāku ESIF līdzfinansējuma samazinājumu konkrētiem investīciju projektiem.

Eiropas Savienības daudz gadu budžeta projekts ietver septiņas prioritātes, no kurām 2. prioritātes "Kohēzija un vērtības" ietvaros varētu tikt piešķirts finansējums izglītības nozares finansēšanai (skatīt tabulu zemāk tekstā). Eiropas Savienības budžeta prioritātes attiecīgi ir pakārtotas Eiropas Savienības politiskajām prioritātēm.

Tabula 4.1. Eiropas Savienības daudz gadu budžeta prioritātes kontekstā ar finansējumu izglītības nozarei

Prioritāte	Apakšprioritāte	Finansēšanas avots
2. Kohēzija un vērtības	5. Reģionālā attīstība un kohēzija	Eiropas Reģionālās attīstības fonds Kohēzijas fonds
	7. Ieguldījums cilvēkos, sociālajā kohēzijā un vērtībās	Eiropas Sociālais fonds Programma Erasmus+

Avots: Komisijas paziņojums par Daudz gadu finanšu shēmu 2021.-2027.gadam

¹¹ Eiropas Komisijas 2018. gada 2. maija paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mūsdienīgs budžets Savienībai, kas aizsargā, dod iespējas un aizstāv. Daudz gadu finanšu shēma 2021.-2027.gadam".

4.2 EIROPAS SAVIENĪBAS KOHĒZIJAS POLITIKA

Kohēzijas politika ir Eiropas Savienības galvenā investīciju politika, un tās mērķis ir veicināt pilsētattīstību un mazināt sociāli ekonomiskās atšķirības starp Eiropas Savienības reģioniem. Eiropas Savienības kohēzijas politikas īstenošanai paredzētais finansējums veidos Eiropas Savienības daudzgadu budžeta piešķiruma Latvijai lielāko daļu.

Kohēzijas politikai 2021.-2027. gada periodā ir pieci galvenie mērķi:

- a) Viedāka Eiropa (inovācija, digitalizācija, ekonomikas pārkārtošana, atbalsts maziem un vidējiem uzņēmumiem).
- b) Zaļāka Eiropa ar zemākām oglekļa emisijām (Parīzes nolīguma īstenošana un investēšana enerģētikas pārkārtošanā, atjaunojamajos resursos un cīņai pret klimata pārmaiņām).
- c) Labāk savienota Eiropa (stratēģiskie pārvadājumi un digitālie tīkli).
- d) Sociālāka Eiropa (atbalsts kvalitatīvai nodarbinātībai (t.sk. jauniešu nodarbinātībai), izglītībai, prasmju ieguvei, sociālajai iekļaušanai un vienlīdzīgai piekļuvei veselības aprūpei).
- e) Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa (vietējā līmeņa stratēģiju izstrāde un ilgtspējīga pilsētu attīstība Eiropas Savienībā).

Kohēzijas politikas ieguldījumu prioritāte ir iepriekš minētā pirmā un otrā mērķa sasniegšanai, kas tieši neskar izglītības nozares attīstību (uz izglītības nozari daļēji attiecas pirmais un ceturtais mērķis). Iespējams, ka iespējas izglītības nozares attīstībai pavērs piektā prioritāte, kuras ietvaros ir paredzēts izveidot īpašu programmu "Eiropas pilsētu iniciatīva". Šai programmai varēs izmantot līdz 6% no kopējā Eiropas Reģionālās attīstības fonda piešķiruma dalībvalstij.

4.3 LATVIJAS INVESTĪCIJU VAJADZĪBAS KOHĒZIJAS POLITIKAS ĪSTENOŠANAI

Kopš 2018. gada Latvija veic sarunas ar Eiropas Komisiju par dažādiem Kohēzijas politikas īstenošanas aspektiem, tai skaitā Latvijas investīciju vajadzībām kohēzijas politikas īstenošanai.

2019. gada 27. februārī Eiropas Komisija publicēja 2019. gada Ziņojumu par Latviju². Šī dokumenta D. pielikums ietver investīciju pamatnostādnes Latvijai par kohēzijas politikas finansējumu 2021.0-2027. gadam. Pamatojoties uz D. pielikumu, Finanšu ministrija kā ESIF vadošā iestāde ir sagatavojusi Ziņojumu par Kohēzijas politikas mērķiem, rezultātiem un Dalībvalstīm veicamajiem priekšdarbiem. Šajā dokumentā ir noteikti kohēzijas mērķi, veikuma un rezultātu rādītāji, kā arī priekšdarbi/kritēriji Latvijai, lai pretendētu uz ESIF finansējumu.

Lai arī Finanšu ministrijas sagatavotais materiāls ir darba variants, zemāk tekstā ir dota informācija par iespējamo atbalstu izglītības nozarei kohēzijas politikas ceturta mērķa "Sociālāka Eiropa, īstenojot Eiropas sociālo tiesību pīlāru" ietvaros.

² Eiropas Komisijas 2019. gada 27. februāra 2019. gada ziņojums par Latviju. Pavaddokuments dokumentam "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Centrālajai Bankai un Eurogrupai. 2019. gada Eiropas pusgads – novērtējums par progresu strukturālo reformu īstenošanā, makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanā un koriģēšanā, un saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1176/2011 veikto padziļināto pārskatu rezultāti.

Tabula 4.2. Latvijas priekšlikuma projekts kohēzijas politikas ceturtnā mērķa “Sociālāka Eiropa, īstenojot Eiropas sociālo tiesību pilāru” īstenošanai

Kohēzijas politikas konkrētais mērķis	Veikuma pamatrādītāji		Rezultātu pamatrādītāji	
	Izlaides	Rezultātu	Izlaides	Rezultātu
4.2. Uzlabot piekļuvi iekļaujošiem un kvalitatīviem pakalpojumiem izglītības, apmācības un mūžizglītības jomā, attīstot infrastruktūru	Jaunās vai modernizētās bērnu aprūpes un izglītības infrastruktūras kapacitāte	Jauno vai modernizēto bērnu aprūpes un izglītības struktūru apkalpoto lietotāju skaits gadā	Izveidotās pagaidu uzņemšanas infrastruktūras ietilpība. Atjaunoto mājokļu ietilpība – <u>migranti, bēgļi un personas, kas saņēmušas starptautisko aizsardzību</u> , vai uz to pieteikušās Atjaunoto mājokļu ietilpība – cits.	Uzbūvētās vai renovētās pagaidu uzņemšanas infrastruktūras izmantojuma līmenis. Atjaunoto mājokļu izmantojuma līmenis – migranti, bēgļi un personas, kas saņēmušas starptautisko aizsardzību, vai uz to pieteikušās. Atjaunoto mājokļu izmantojuma līmenis – cits
4.3. Palielināt <u>marginalizētu kopienu, migrantu</u> un nelabvēlīgā situācijā esošo grupu sociāli ekonomisko integrāciju, izmantojot integrētus pasākumus, tostarp mājokļa un sociālo pakalpojumu jomā	Izveidoto vai modernizēto uzņemšanas infrastruktūru papildu ietilpība	Jauno un uzlaboto uzņemšanas un izmitināšanas struktūru apkalpoto lietotāju skaits gadā	Atbalstītās bērnu aprūpes infrastruktūras (jauna vai modernizēta) klašu telpu ietilpība. Atbalstītās izglītības infrastruktūras (jauna vai modernizēta) klašu telpu ietilpība.	Atbalstīto bērnu aprūpes infrastruktūru izmantojušo bērnu skaits gadā. Atbalstīto izglītības infrastruktūru izmantojušo skolēnu/studentu skaits gadā.

Avots: Finanšu ministrija

No iepriekš dotās tabulas redzam, ka pagaidām iespējas saņemt ESIF finansējumu izglītības nozarei nav detalizēti skaidrotas. Nemainot kohēzijas politikas mērķu īstenošanas pasākumus, pastāv iespējamība, ka jaunās kohēzijas politikas rezultātā plānotie ieguldījumi būs paredzēti specifisku sociālo grupu vajadzību apmierināšanai un tie varētu nebūt pieejami visu veidu un pakāpju izglītības atbalstam. Jācer, ka līdzīgi kā pašreizējā ESIF programmēšanas periodā, Liepājas pilsētā esošās izglītības iestādes varēs saņemt Eiropas Sociālā fonda (2021.-2027.gada programmēšanas periodā Eiropas Sociālā fonda Plus) un Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējumu izglītības programmu izstrādei, pedagogu kvalifikācijas paaugstināšanai, mācību atbalstam izglītojamajiem, nodarbināto personu profesionālās kompetences paaugstināšanai, jauniešu prasmju attīstībai, studentu grantiem, pēcdoktorantūras pētniecības atbalstam un citiem pasākumiem.

Nav izslēgts, ka izglītības iestāžu renovāciju un energoefektivitātes paaugstināšanu būs iespējams turpināt kohēzijas politikas otrā mērķa “Zaļāka Eiropa ar zemākām

oglekļa emisijām” ietvaros (Kohēzijas politikas 2.1. konkrētais mērķis “Veicināt energoefektivitātes pasākumus”).

4.4 EIROPAS SAVIENĪBAS CENTRALIZĒTĀS PROGRAMMAS

Papildus ESIF nacionālās aploksnes finansējumam (Latvijai tieši pieejamais finansējums) ESIF 2021.-2027. gada plānošanas periodā būs pieejams arī ES centralizētās programmas izglītībai un pētniecībai. Galvenās no šīm programmām ir minētas zemāk tekstā, ņemot vērā, ka šī materiāla sagatavošanas laikā informācija par ES centralizētajām programmām bija ierobežota.

Šajā sadaļā nav apskatītas izglītības programmas, ka tiek finansētas no citiem finanšu avotiem, piemēram, EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta (esošās programmas darbības periods 2014.-2021. gads), Nordplus un citām programmām. Par šīm programmām pagaidām ir ierobežota informācija laika posmā pēc 2021. gada.

ERASMUS 2021-2027

ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodā ERASMUS+ bija viens no trim Liepājas pašvaldības izglītības iestāžu ES finansēšanas avotiem (pārējie divi ir ESIF: ERAF un ESF).

ERASMUS 2021-2027 ir programmas ERASMUS+ turpinājums izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomās. Šīs programmas mērķis ir veicināt skolēnu un pedagogu pārrobežu pieredzes apmaiņu. Prognozētais ESIF finansējums ir 30 miljardi EUR. Šīs programmas nacionālais kontaktpunkts ir Valsts izglītības attīstības aģentūra.

APVĀRSNIS EIROPA 2021-2027

“Apvārsnis Eiropa”, līdzīgi kā “Apvārsnis 2020”, ir ES pētniecības un inovācijas pamatprogramma 2021.–2027. gadam. Līdz ar to, šī programma ir orientēta uz augstākās izglītības nozari. Prognozētais ESIF finansējums ir 100 miljardi EUR. Šīs programmas nacionālais kontaktpunkts ir Valsts izglītības attīstības aģentūra.

Programmas galvenais mērķis ir nodrošināt ES investīciju zinātnisko, ekonomisko un sociālo ietekmi pētniecībā un inovācijā, lai tādējādi stiprinātu ES zinātnisko un tehnoloģisko bāzi un veicinātu tās konkurētspēju (t.sk. rūpniecībā), īstenojot ES stratēģiskās prioritātes un palīdzēt risināt globālas problēmas, tostarp sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus.

Programmas konkrētie mērķi:

- Atbalstīt ar globālām problēmām saistītu kvalitatīvu jaunu zināšanu, prasmju, tehnoloģiju un risinājumu radīšanu un izplatīšanu;
- Stiprināt pētniecības un inovācijas ietekmi ES rīcībpolitikas izstrādē, atbalstīšanā un īstenošanā, kā arī atbalstīt inovatīvu risinājumu ieviešanu rūpniecībā un sabiedrībā, lai risinātu globālas problēmas;
- Veicināt visdažādāko inovāciju, arī “revolucionāru”, un inovatīvu risinājumu ieviešanu tirgū;
- Optimizēt programmas pieaugošo ietekmi nostiprinātā Eiropas pētniecības telpā.

Programmas pamatā izvirzīts trīs pīlāru modelis:

- a) Zinātnes izcilība;
- b) Globālās problēmas un Eiropas rūpniecības konkurētspēja;
- c) Inovatīva Eiropa.